

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Anne Tarvainen, Meri Kytö
TITLE	Pieni kuulijuus: taustamusiikki ja äänellinen kaupunkitila toisinkuulijoiden kokemana
YEAR	2024
DOI	https://doi.org/10.51816/musiikki.154727
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Tarvainen, A., & Kytö, M. (2024). Pieni kuulijuus: taustamusiikki ja äänellinen kaupunkitila toisinkuulijoiden kokemana. <i>Musiikki</i> , 54(4). https://doi.org/10.51816/musiikki.154727
LICENSE	CC BY-NC-ND

Anne Tarvainen & Meri Kytö

Pieni kuulijuus:
taustamusiikki ja äänellinen kaupunkitila
toisinkuulijoiden kokemana

FT Anne Tarvainen (anne.tarvainen@uef.fi) on etnomusikologi ja keskittynyt tutkimustyössään ihmisäänen kehollisiin, kokemuksellisiin ja kulttuurisiin ulottuuksiin. Hän työskentelee tällä hetkellä yliopistotutkijana Itä-Suomen yliopistossa Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa ”SOMEKO – Äänen medioituminen ja ekokriittinen kuuntelu”. ORCID: 0000-0002-2211-7969. www.annetarvainen.fi

FT, dos. Meri Kytö (meri.kyto@utu.fi) toimii musiikkitieteen yliopistonlehtorina Turun yliopistossa. Hän on erikoistunut äänimaisemien ja kaupunkien äänitilojen tutkimukseen, ja on Suomen musiikkitieteellisen seuran puheenjohtaja
ORCID: 0000-0002-7877-5522

DOI: 10.51816/musiikki.154727

*Pieni kuulijuus:
taustamusiikki ja äänellinen kaupunkitila
toisinkuulijoiden kokemana*

Anne Tarvainen & Meri Kytö
.....

Luetus-sovelluksen Heidi-puheääni: Nauhoitus lukittu lähetä painike.

Heli: No niin, tämä on nyt elävä raportti täältä Keskuskadulta, WTC-talosta. Tässä on periaatteessa tämmöinen ravintola, jonka nimen mä oon unohtanut missä mä oon syömässä. [-] Tästä vaan avautuu tää WTC-talon aulatila ja tuolta jostain kuuluu tuollaista epämääräistä taustaa. Tai siis se on musiikkia, mutta siitä ei saa siis mitään selvää. Mä kuulen siitä vaan tuollaisia epämääräisiä bassotaajuuksia, josta mä en saa selvää, edes rytmiä, eli se on tässä jo valmiiksi meluisassa paikassa pelkkää melua. Olisi niin paljon parempi kun sitä ei olisi ollenkaan, koska se ei anna mitään, koska siitä ei saa selvää niinku mitään yksityiskohtia. Mä yritin kuunnella kun me käytiin tuolla vessassa, että olisiko siitä saanut enemmän selvää, mutta... ihan häivähdyksenomaisesti sai sitten jotain, että joku nainen lauloi tai jotain sellaista, että ei muuta.

Luetus-sovelluksen Heidi-puheääni: Lähetä painike.

(Heli, äänipäiväkirja Ä4, 22.12.2022, klo 18.28)

Edellä oleva lainaus on litteraatio ”Helin” äänipäiväkirjasta, viestistä, jonka hän on äänittänyt keskellä kaupunkiarkeaan. Sokeana Heli hahmottaa ympäristönsä muilla aisteilla kuin näkemällä, jolloin kyky eritellä äänimaiseman elementtejä on olennaista hänen toiminnalleen kaupunkiympäristössä. Helin kuvauksessa tulee esille selkeästi se, miten äänitilaan lisätty taustamusiikki voi joskus paitsi sumentaa äänimaiseman kokonaisuutta myös harmittaa esteettisellä epäselvyydellään.

Heli on yksi tutkimuksemme informanteista, joita pyysimme lähettämään päiväkirjanomaisia havaintoja kohtaamastaan taustamusiikista. Kaikki osallistuneet informantit ovat *toisinkuulijoita*. Tällä käsitteellä kuvaamme ihmisiä, jotka aistivat ja merkityksellistävät ääniympäristöään toisin kuin on totunnaista siinä kulttuurisessa, sosiaalisessa ja äänellis-

sä tilanteessa, jossa he kulloinkin toimivat. Toisinkuulijalla saattaa olla kuulokyvyssään jotain normatiivisesta kuulokyvystä poikkeavaa, kuten kuulonalenema (esimerkiksi ikäkuulo tai kuulovamma, kuulolaite tai -implantti), kuulon herkistymä (esimerkiksi misofonia tai hyperakusia eli ääniyliherkkyys) tai muu kuuloon tai sen käyttöön liittyvä ominaisuus (esimerkiksi näkövamma, synestesia, tinnitus, diplakusia tai toispuoleinen kuulo).¹ Toisinkuulijalla voi myös olla useampi näistä ominaisuuksista samanaikaisesti, mutta välttämättä hänen kuulokyvyssään ei ole mitään diagnosoitavissa tai edes nimettävissä olevaa ominaisuutta. Ajatteleme, että toisinkuulijuus ei ole ensisijaisesti yksilöön paikantuva ominaisuus vaan erilaisissa tilanteissa kuuntelijan materiaalisen kehon, havaintojen, toiminnan, sosiaalis-kulttuuristen tapojen ja normien, ympäristön äänten ja monien muiden tekijöiden yhdessä muodostama, jatkuvasti muuntuva ja uudelleen muotoutuva kokonaisuus. Usein toistuvana ilmiönä toisinkuulijuus voi toki muuttua luonteeltaan pysyvämmäksi, esimerkiksi tulla osaksi yksilön identiteettiä.²

Taustamusiikki on kaupallisissa ja julkisissa tiloissa pääosin taukoamatta soivaa tallennemusiikkia, jolla on kaupalliseen tuottavuuteen, työnteon edistämiseen tai muun toiminnan tukemiseen liittyvä funktio. Toimijuiden kannalta tarkasteltuna taustamusiikille ominaista on myös, että se on useimmiten jonkun muun kuin kuulijan itsensä valitsemaa tai tekemää. (Uimonen ja Kytö 2020, 48.) Taustamusiikin funktio kaupunkitilassa on moninainen. Sen tarpeellisuudesta ja volyymitasoista on myös julkisessa keskustelussa kiistelty vuosikymmenien ajan (Uimonen, Kilpiö ja Kytö 2024). Kaupunkiympäristössä kuuluva taustamusiikki voidaan nähdä osana niin kutsuttua päivittäismusiikkia (Kurkela et al. 2009), eli arkisessa käytössä olevaa medioitunutta musiikkia, jota kulutetaan päivittäistavaroiden tapaan.

Vaikka julkisen kaupunkitilan suunnitteluperiaatteita ohjaa turvallisuus ja esteettömyys, on eläväisyys näkyvän ja kuuluvan kaupunkikulttuurin muodossa olennainen osa kaupunkeja. Eläväisyyttä lisätään tilaan myös äänenä ja musiikkina, kaupallisessa tilassa usein taustamusiikkina.

1 Käytämme toisinkuulijan käsitettä kuvaamaan henkilöitä, joiden kuulokykyjä on viimeaikaisessa tutkimuksessa käsitelty osana kuulodiversiteettiä (engl. *aural diversity*, ks. Drever ja Hugill 2022).

2 Vammaisuudesta ja toimijuudesta ihmisen kehollisuuden ja ympäristön yhteismuotoutumana, ks. esim. Garland-Thomson 2011. Kaupunkitilan saavutettavuuden kokemuksista erilaisista vammaisuuden perspektiiveistä, ks. Macrae 2024. Musiikin ja äänen vammaistutkimuksesta ks. esim. Howe et al. 2016; Friedner ja Helmreich 2012; Leppänen 2017; Sterne 2021; Straus 2011; Tkaczyk, Mills ja Hui 2020.

Äänitilan esteettömyyden näkökulmasta asiaa on tutkittu vielä vähän etnomusikologian ja kulttuurisen musiikintutkimuksen piirissä. Erityisesti kokemustason ja toimijuuden analyysit ovat harvassa. Päivittäismusiikin jokapaikkaisuus tuottaa jokapaikkaista kuuntelua (Kassabian 2013), jolla kaupallisessa tilassa taustamusiikin muodossa pyritään vaikuttamaan kohderyhmään kuuluvan kuuntelijan mielialaan ja tätä kautta viihtymiseen ja edelleen kuluttamiseen. Taustamusiikin tarjoumat voivat kuitenkin toimia toisinkuulijoille toisin.

Tässä artikkelissa tarkastelemme, miten toisinkuulijat kokevat taustamusiikin kaupungin äänitilassa. Tutkimuksemme limittyy näiltä osin myös humanistiseen kaupunkitutkimukseen, jossa tutkimuksen kohteena ovat kaupunkilaiset ja heidän suhteensa kaupunkiympäristöön (Vahtikari et al. 2021, 11). Aineistona meillä on kolme toisinkuulijan taustamusiikkipäiväkirjaa sekä neljä puolistrukturoitua haastattelua.³ Kiinnitämme tulkinnassamme erityisesti huomiota siihen, miten kuuntelemisen kokemus ja toimijuus yhteismuotoutuvat musiikillisten äänten ja muun ääniympäristön kanssa. Kysymme, millaisena toisinkuulijoiden toimijuus tulee aineistossa esille ja millaista toimijuutta heillä on erilaisissa haastavissa äänellisissä tilanteissa ja ympäristöissä. Käytämme analyysissa teemoittelua, transaktionaalista lähestymistapaa (Tarvainen 2023) sekä Honkasalon (2013) kehittämää *pienen toimijuuden* käsitettä, josta rakennamme tulkintakehyksen aineistollemme. Tavoitteenamme on tuoda esille toisinkuulijoiden erilaisia toimijuuksia ja toimijuuksien luovaa haltuunottoa suhteessa sopeutumista tai reagoimista vaativiin äänellisiin tilanteisiin. Emme lue aineistoa etsien sieltä ensisijaisesti ääniympäristön ongelmia ja toisinkuulijoita näiden ongelmien uhreina, vaan pyrimme pikemminkin analysoimaan heidän selviytymiskeinojaan kaupunkilaisina.

Kuulijuus ympäristön kanssa jaettuna toimijuutena

Kuunteleminen on toimintaa ja kuulijuus toimijuutta. *Kuuntelemisen toimintaan* kuuluvat aistimisen, tiedostamisen ja sosiaalisen merkityksellistämisen sekä viestimisen prosessit. Emme lähesty *kuulijuutta toimijuutena* yksinomaan yksilön kykyä tai kapasiteettina vaan yksilön, muiden ihmisten ja ympäristön toiminnoista kumpuavana dynaamisena yhteytenä.

³ Aineisto on kerätty osana Suomen Akatemian rahoittamaa *Kuuntelun kulttuurit, mediodut* äänet ja rakennetut tilat -tutkimusprojektia (ACMESOCS, 2019–2022).

Kuulijuus on siis sosiaalista, kulttuurista ja situationaalista muotoutuen erilaiseksi erilaisten ääniympäristöjen, tilanteiden ja toimintojen yhteydessä. Kuten muutkin totunnaiset toimintamme niin myös arkipäiväinen kuuntelemisemme muotoutuu meidän ja ympäristön välille ilman, että välttämättä edes kiinnitämme siihen huomiota. Huomiomme on usein sen sijaan suuntautunut ääniin, joita kuuntelemme. Vasta jos kuuntelemiseen tulee jonkinlaista hankaluutta tai kitkaa, saatamme huomata ne kohdat itse kuuntelemisessa, jotka mahdollisesti osaltaan tuottavat tätä kitkaa. (Ks. Truax 2001; Uimonen 2021; Kytö 2022a.)

Toimijuus on paitsi itsestä ulospäin suuntautuvaa aktiivista tekemistä ja vaikuttamista myös läpielämistä, vaikutetuksi tulemistä tai valtaan joutumista (Bennett 2020; Dewey 2005; Honkasalo 2013). Tämän voi ymmärtää erityisesti kuuntelemisen suhteen, sillä miellämme sen usein pikemminkin passiiviseksi vastaanottamiseksi kuin aktiiviseksi toiminnaksi – vaikka siinäkin nämä molemmat toiminnan aspektit ovat läsnä. Toimijuus ei ole myöskään vain yhden toimijan autonomiaa vaan erilaisissa tilanteissa toimijuus jakautuu eri tavoin yleensä useammalle toimijalle (Bennett 2020). Toimijuutta voidaan esimerkiksi ”ottaa”, ”antaa” ja ”jakaa” ja nämä toimijuuden siirtymät eivät tapahdu välttämättä vain ihmistoimijoiden kesken vaan tähän prosessiin osallistuvat myös ympäristön esineet, teknologiat, materiat ja äänet.

Joissain tilanteissa voi ulkoisesti tarkasteltuna vaikuttaa siltä, että joillakin toiminnan osapuolilla ei ole toimijuutta lainkaan ja ne vaikuttavat vain olevan joko olosuhteiden armoilla tai muiden toimijoiden toiminnan kohteina. Antropologi Marja-Liisa Honkasalo (2013, 42) on tarkastellut tätä ilmiötä ja kehittänyt käsitteen *pieni toimijuus*, joka viittaa toimintaan, jossa ei perinteisten yhteiskuntatieteellisten toiminnan mittarein tapahdu mitään. Se on passiivista ”mitään tekemättömyyttä”, kuten odottamista, sietämistä tai jäämistä. Honkasalo erittelee käsitteellisesti toisistaan toiminnan ja tapahtumisen. Hänen mukaansa tapahtuminen kuvaa toimintojen prosessia, ”jossa yksittäiset toiminnat sattuvat, toteutuvat, törmäävät toisiinsa ja mahdollisesti risteytyvät toimijoiden moninaisuudessa” (ibid., 43). Honkasalo käyttää käsitettä *ryväs* kuvaamaan toiminnan ”monimuotoista prosessuaalista kokonaisuutta”.⁴ Toiminnan kokonaisuudet ja tyyli muotoutuvat tapojen, suhteiden, tunteiden, arvojen ja kontekstien yhteenpunoimista. Toiminnassa ”ihmissubjekti syntyy itsenään” ja tähän

4 Tämä on verrattavissa Jane Bennettin *distributiivisen eli jaetun toimijuuden* ajatukseen ja toimijoiden ”parviin” (engl. *swarms*) (Bennett, 2020, 62). Henri Bergsonin vitalismi ja Bruno Latourin filosofia ovat vaikuttaneet niin Honkasalon kuin Bennettinkin ajatteluun (Bennett 2020, 9, 116–122; Honkasalo 2013, 45).

tarvitaan muita ihmisiä ja toimijoiden verkostoa. Verkosto muuttuu toiminnassa ja vastavuoroisesti muuttaa toimijoitaan. (Ibid., 44–46.)

Ajattelemme että toisinkuulijuutta voi syntyä sellaisissa toiminnan ”ryppäissä”, joissa kuuntelijat, ympäristöt ja äänet vaikuttavat toisiinsa ja vaikuttavat toisistaan yllättävin tai epätavanomaisin tavoin. Kuunteleminen ja kuunteluus määrittyvät ja tulevat arvioiduiksi sosiaalis-kulttuurisesti suhteessa muiden toimijoiden vastaaviin toimijuuksiin. Länsimaisessa (musiikki)kulttuurissa on tapana arvioida toimijuutta yksilön kapasiteettien ja taitojen perusteella ”hyvänä” tai ”huonona” – esimerkkinä vaikkapa käsitys siitä, että joillakin on ”hyvä sävelkorva” tai että ”sävelkorvaa voi harjoittaa”. Toisinkuulijuus ei sen sijaan asetu yksiselitteisesti tällaiselle hyvä–huono-akselille, vaikka se helposti tulkitaankin ”huonommuutena”, ”taidon puutteena” tai ”vammana” aiheuttaen hankaluutta toisinkuulijan arjen muihinkin toimintoihin.

Lisäksi toisinkuulijuuden muotoutumiseen erilaisissa tilanteissa vaikuttavat olennaisesti myös ympäristöt ja äänet. Julkisissa tiloissa, esimerkiksi kauppakeskuksessa tai lääkärin vastaanotolla, soiva taustamusiikki saattaa jo lähtökohtaisesti olla herkemmin toisinkuuntelemista tuottavaa kuin yksilön itsensä valitsema, tutussa ympäristössä ja tutuilla laitteilla kuuntelema musiikki. Viimeaikaisessa äänimaisematutkimuksessa on tarkasteltu julkisia keskusteluja taustamusiikista ja tuotu esille, että niissä toimijuuteen liittyvät kysymykset koskevat yleensä sitä, miten musiikilla voidaan vaikuttaa. Toimijuus musiikin valinnassa luovutetaan asiantuntijoille eli palveluntarjoajille. (Uimonen ja Kytö 2020, 67–68.) Sen lisäksi, että toisinkuulija on joutunut muiden tavoin luovuttamaan kuuntelemisen toimijuuttaan näissä taustamusiikin valintoihin liittyvissä asioissa, voi olla, että hän lähtökohtaisesti joutuu turvautumaan muiden toimijuuteen kuuntelemisessaan muillakin tavoin. Esimerkiksi sisäkorvaistutetta käyttävän kuulijuus muotoutuu yhteistoiminnassa teknologian kanssa. Istute on Latourin käsitettä lainataksemme ”arranger”-tyyppinen toimija, joka ei suoraan välitä ääntä sellaisenaan vaan suodattaa, painottaa ja tasoittaa sitä oman toimijuutensa rajoissa. Se on ikään kuin ”sovittaja” samaan tapaan kuin musiikissa. (Kytö 2022b.)

Kuulodiversiteettitutkimuksessa on tuotu esille, että me kaikki kuulemme hieman eri tavoin (Drever ja Hugill 2022). Jokainen meistä on siis enemmän tai vähemmän toisinkuulija fysiologisessakin mielessä. Kuuntelemiseen toimintana liittyy kuitenkin myös sosiaalisuus – pyrkimys yhteyteen muiden kanssa. Toisinkuulija saattaa pohtia, kuuleeko hän äänet tarpeeksi samalla tavoin kuin muutkin ja pystyykö hän ymmärtämään äänet ja niiden lukuisat toiminnalliset suhteet tässä tilanteessa niin, että

hän voi päästä mukaan muiden ”yhteiseen” tai ”jaettuun” kokemukseen. Kuuntelemiseen toimintana liittyy siis sosiaalista työtä, merkityksellistämistä, joka voi sitoa kokemuksemme muiden kokemuksiin mutta yhtä hyvin jättää meidät ulkopuolelle, toisinkuulijoiksi.

Mitä toisinkuulijuus sitten käytännössä on ja miten se ilmenee suhteessa äänelliseen kaupunkitilaan? Tuomme esille aineistostamme tilanteita, joissa ihmisten tavoitteet, toiminnan mahdollisuudet ja ympäristön äänet joutuvat jonkinlaiseen hankaukseen tai ristiriitaan keskenään, jolloin syntyy toisinkuulijuutta.

Aineisto ja haastattelut

Aineisto tutkimukseen kerättiin vaiheittain. Aluksi tiedotimme tutkimuksesta avoimesti verkossa julkaistulla kutsulla, jossa kehoitettiin osallistua kymmenen päivän ajan äänipäiväkirjojen tuottamiseen.⁵ Päiväkirjojen tarkoituksena oli kerätä huomioita ja kuvauksia tilanteista, joissa kuulija ”törmää” taustamusiikkiin kaupungilla kulkiessaan. Kun päiväkirjat olivat valmiit, vastaajat kutsuttiin haastateltaviksi. Kymmenen ”taustamusiikkitörmäyksen” kerääminen kesti osalla vastaajista kauemmin kuin toisilla johtuen osaltaan siitä, että he arjessaan välttelivät ympäristöjä, joissa taustamusiikki soi. Äänipäiväkirjojen tekemisestä haastatteluvaiheeseen eteni neljä osallistujaa.

Äänipäiväkirjan kirjoittaminen on äänimaisematutkimuksessa yleisesti käytetty menetelmä, jolla tutkimukseen osallistuva saadaan pohtimaan omaa äänellistä ympäristöään ja tekemään siitä sanallisia kuvauksia ennen haastattelua tai kuuntelukävelyä tutkijan kanssa (ks. Kytö 2013, 33; 2022, 415–6). Kirjoittaminen toimii äänimaisematutkimuksessa esikenttätöön tavoin, osana tiedonmuodostuksen prosessia. Tarkoituksena on paitsi välittää tutkijoille tutkimukseen osallistuvien muodostamaa arkista tietoa kokemuksista ja havainnoista, myös helpottaa molempia osapuolia, kun äänestä puhutaan haastattelutilanteessa. Osalle tutkimukseen osallistuneista toisinkuulijoista ääniympäristön tarkkailu tuotti yllätyksiä, kuten eräs osallistuja asiaan havahtui: ”[t]uskin ilman

5 Osallistumiskutsu on luettavissa verkossa (Talkookutsu 2022). Kutsussa nimitimme toisinkuulijoita vielä ”aistikyvyiltään erityisiksi”. Tutkimukseen pyydettiin ensin ilmoittautumaan webropol-lomakkeen kautta, jonka jälkeen ilmoittautuneille lähetettiin tutkimustiedote, tietosuojailmoitus sekä tutkimuslupa allekirjoitettavaksi. Samalla tutkimukseen ilmoittautuneille kerrottiin tarkemmat ohjeet äänipäiväkirjan tekemisen erilaisiin vaihtoehtoihin.

tätä tutkimusta olisin tajunnut kuitenkin edes [taustamusiikkia] olevan” (H3). Tässä artikkelissa käytämme analyysiin pääasiassa haastattelumateriaaleja (H1-4). Käytämme äänipäiväkirjoja (Ä1-4) lähinnä haastatteluja tukevana materiaalina, kuten menetelmässä on tapana.

Haastattelimme kutakin osallistujaa kerran ja haastatteluiden kestot olivat noin tunnista kahteen tuntiin. Toteutimme haastattelut yhdessä, rentoina keskusteluina, kuitenkin ohjaten keskustelua sen verran, että se pysyi aiheessa. Keskustelimme myös heidän lähettämistään äänipäiväkirjoista saadaksemme niistä lisähuomioita ja refleктоivia ajatuksia. Haastattelemamme neljä toisinkuulijaa asuvat Suomessa kolmessa eri kaupungissa. He ovat kaikki neli-viisikymmenvuotiaita, työelämässä toimivia naisia. Käytämme heistä tässä artikkelissa muutettuja nimiä: Sanna, Petra, Raija ja Heli. Osallistumiskutsuun vastasi alustavasti myös kolme miestä, mutta he eivät lopulta osallistuneet äänipäiväkirjojen kirjoittamiseen eivätkä haastatteluihin.

Sannalla ei ole kuulemisen haasteisiin liittyen diagnoosia, mutta hän tunnistaa itsessään erityisherkkyyden piirteitä. Yksittäiset äänet eivät aiheuta hänelle hankaluuksia, mutta kahden yhtäaikaisten äänen kuuleminen sen sijaan on hyvin häiritsevää. Kahta eri äänilähdettä kuullessaan hänellä on vaikeuksia keskittyä viestinnällisesti vain toiseen. Sanna lähetti huomioita taustamusiikista Messenger-pikaviestimellä muun muassa ostoskeskuksesta ja kotoaan: ”Stockmannin lasiosasto keskiviikkoiltapäivällä 8.2.: Pöällekkäiset Majjal’ oli karitsa [lastenosastolta], tunnistamaton jazzia (olisko tullut sieltä Reloven ovesta) JA kolmannelta suunnalta utuista ambientia (ehkä osaston oma taustamuzak)” (Ä1).

Sannalle äänilähteiden päällekkäisyyden aiheuttama ärtymys on ohimenevää, eikä vaikuta siihen, jaksako hän päivän jälkeen kotona esim. kuunnella musiikkia. Äänten aiheuttama kiukku menee pois, kun siitä saa puhua toiselle ihmiselle. Hän pitää korvatulppia koko ajan mukanaan ja pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan ääniympäristöönsä, esimerkiksi pysäyttämällä seinäkellon äitinsä luona vieraillessaan. Hän myös suhtautui sieävästi kotikerrostalonsa julkisivuremonttia tehneiden työläisten radionkuunteluun laittamalla Peltor-kuulosuojaimet päähänsä: ”ne kuitenkin korjaa meidän taloa ihan sikamaisessakin säässä, notta jotain kivaa niillekin sentään soisi” (H1).

Petra on syntyjään vaikeasti kuulovammainen. Hänellä on molemmissa korvissa sisäkorvaistutteen, jotka hän sai oman aktiivisen toimintansa myötä nelikymppisenä. Tätä ennen hän käytti kuulokojeita, jotka vaihtuivat noin neljän vuoden välein muuttaen samalla esimerkiksi sen, millaisena hän kuuli oman äänensä. Hän lukee sujuvasti huulilta suomea, muita

kieliä auttavasti. Petra kuvailee kuuntelemistaan kuuloteknologian mahdollistaman kuuntelemaan opetteluun ja sopeutumisen kautta. Hän kuvaa kuuloaan tällä hetkellä sellaiseksi, joka on ”niin lähellä normaalia kuin se apulaitteiden kanssa voi olla” (H2). Rajoituksina hän kokee sen, että laitteet otetaan yöksi pois. Petra teki havaintoja myös ulkomailla verratuen niitä suomalaisen kaupunkiympäristöön. Havaintojaan hän lähetti WhatsApp-viestimellä ruokamarketeista, katusoittajan viereltä ja lääkärikeskuksen odotushuoneesta usein Shazam-musiikintunnistussovellusta hyväksi käyttäen:

Kappaleet ei tuttuja, paljon ihmisiä ja ääniä ympärillä. Tuntuu että toistan itseäni mutta harvoin tunnistan täällä onko laulaja mies vai nainen, siitä puhumattakaan että tunnistaisin kappaleen. Taustamelua on aina paljon, ihmiset ovat kovaäänisiä täällä, musiikkia kuitenkin kuunnellaan mielestäni suuremmalla voimakkuudella kuin meillä Suomessa. Mutta luulen että tuo taustamelu ja ulkotila tekee minulle sen vaikeuden erottaa. (Ä2)

Kuulolaitteiden huoltaminen tuo ajoittain haasteita akkujen loppumisen ja lataamisen muodossa, eritoten ulkomaanmatkoilla. Petra valitsee edelleen tilassa mieluummin hiljaisemmän kuin äänekkäämmän paikan istua. Äänekkään päivän jälkeen hän mielellään rauhoittuu ilman laitteita omassa huoneessaan. Laitteet voi myös ottaa pois korvista kesken päivän, jos äänet alkavat väsyttää. Petra kertoo olevansa sellaisessa vaiheessa kuulokykynsä kanssa, että hän voisi kokeilla viimein laulamista.

Rajalla on keskivaikea kuulovamma sekä jatkuva korkea ja tasainen tinnitus. Hän käyttää molemmissa korvissa kuulokojetta, jotka parantavat erityisesti puheäänitaajuuksien kuulemista. Hänellä on heikko suunta-kuulo, eli hänen on hankalaa paikantaa äänen lähdeä tilassa. Aiemmin rakas musiikkiharrastus on jäänyt haaveeksi kuulon heikkenemisen myötä. Äänipäiväkirjan havaintoja hän lähetti muutaman, jo etukäteen niukuutta varoitellen: hän käy harvoin paikoissa, joissa on musiikkia. Havaintopaikkoina sähköpostitse lähetetyissä viesteissä olivat ostoskeskus, kirpputori ja fysioterapeutin aulatilat: ”En erottanut oikeastaan mitään, mutta toi mieleeni edellisen pvn [edellisen päivän] korvamadon, David Bowien biisin elokuvasta Labyrintti, ehkä siksi kiinnitin huomiota” (Ä3). Rajja suunnittelee menonsa sen mukaan, miten kuormittavia paikat ovat äänten suhteen. Tavaksi on tullut ”piipahtaa ihmisten ilmoilla” ja palata sen jälkeen omaan rauhaan. Hän kuvaa myös tulleen säikyksi, koska hänen kuulokynnyksensä on suhteellisen korkealla eikä hän välttämättä kuule esimerkiksi takaa päin lähestyviä ihmisiä hyvissä ajoin. Rajja kokee

harvoin tarvetta suojautua ääniltä, mutta taustamusiikki on suoraan vaikuttanut hänen työntekomahdollisuuksiinsa vähittäismyynnin alalla.

Heli on sokea muusikko, joka liikkuu arjessaan kuuloaistinsa varassa. Apuvälineenä hän käyttää myös ”puhuvia” digilaitteita eli tekstiä ääneen lukevia ja käyttöä ohjaavia ohjelmistoja. Heli liikkuu paljon kaupungilla arjessaan ja lähetti paljon havaintoja kuulemastaan taustamusiikista. Paikkoina olivat lounaskahvilat, ruokamarketit, ravintolat, linja-autot ja elävän musiikin konserttipaikka. Hän kokee näkevien suhtautumisen taustamusiikkiin olevan välinpitämätöntä ja toivoo, että taustamusiikin laatuun ja tarkoituksenmukaisuuteen panostettaisiin julkisessa tilassa enemmän. Helille ei tuota ongelmia kuunnella useampaa äänilähdettä samanaikaisesti, joskin joissain äänellisesti runsaissa tilanteissa äänimaisema menee tukkoon niin, että tilantunne katoaa. Tällöin orientoituminen ympäristössä on hankalaa ja hän kokee jähmettyvänsä. Näin käy esimerkiksi, jos kaupungilla jokin suuri työkone ajaa ohi.

Toisinkuulijuuksia erilaisissa kaupunkitiloissa

Aloitimme haastatteluaineiston analyysin teemoitellen erityyppisiä toisinkuulijoiden kokemuksia ja toimijuuksia haastavissa äänellisissä tilanteissa. Suuri osa näistä kokemusten ja toimijuuksien kuvauksista liittyi joko sosiaaliseen tai ympäristölliseen orientoitumiseen. Sosiaalinen orientoituminen piti sisällään kuuntelemisen sosiaalisena ja yhteisöllisenä toimintana sekä siihen liittyvät jaetut merkitykset ja normit sekä erityisesti toisinkuulijoiden strategiat erilaisissa sosiaalis-äänellisissä tilanteissa navigointiin. Haastateltavat kuvasivat muun muassa toisinkuulemisen vaikutuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen, muiden ihmisten suhtautumiseen sekä toisinkuulemiseen liittyvää riippuvuutta esimerkiksi teknologiasta tai muiden ihmisten avusta. Ympäristölliseen orientoitumiseen kuuluivat muun muassa kuvaukset erilaisista haastavista ääniympäristöistä, äänten vaikutuksista ympäristön hahmottamiseen ja siinä liikkumiseen, sekä äänten tunnistamisen tai niiden sietämisen haasteista.

Analyysin toisessa vaiheessa keskityimme katsomaan tarkemmin toimijuuksien muotoutumista haastateltavien kuvaamissa tilanteissa. Menetelmänä käytimme Tarvainen aiemmin kehittämää lähestymistapaa, joka pohjautuu John Deweyn ja Arthur F. Bentleyyn (1949) transaktionaaliseen

teoriaan (Tarvainen 2023, ks. myös Rimmer 2020).⁶ Tarkastelimme otteita litteroidusta haastatteluaineistosta yksityiskohtaisesti käyttämällä apuna toimintojen, toimijoiden ja toiminnan kohteiden välisten dynaamisten suhteiden hahmottelemista visuaaliseen muotoon kaavioiksi. Tällainen visuaalisuutta hyödyntävä lähestymistapa auttaa tuomaan esille esimerkiksi sellaisia piilotettuja tai poissaolevia toimijoita tai jaettuja toimijuuksia, jotka jäävät haastattelulitteraatiota lukiessa helposti huomiotta.⁷ Analyysin tässä vaiheessa alkoi näyttää siltä, että toisinkuulemisessa oli toimintana jotain hyvin samantyyppistä kuin Honkasalon kuvaamassa pienessä toimijuudessa ja nostimme tämän käsitteen analyysiimme kehykseksi, jonka läpi reflektoimme löydöksiämme.

Tuomme nyt haastatteluaineistostamme esille neljä erilaista toimijakuvailua analyyseineen. Näissä esimerkeissä (1) normiin asettumaton kuuntelemisen toimijuus hajoaa, (2) toivominen näyttäytyy pienenä toimijuutena sekavassa äänellisessä ympäristössä, (3) kuulemisen kuuleminen tuo esille oman toimijuuden työläyden ja erilaisuuden suhteessa muiden toimijuuteen ja (4) orientoituminen sosiaalis-äänellisessä tilanteessa muuttuu sivullisesta toimijuudesta yhteiseen toimijuuteen siirtymisen myötä.

1. Kuuntelemisen toimijuus hajoaa

Sannan toisinkuulijuuutta kuvaa se, että yksittäisten äänilähteiden kanssa hän tulee ihan hyvin toimeen mutta kaksi päällekkäistä ääntä tuottavat ongelmia. Haastattelussa hän kuvasi muun muassa sitä, miten äidin luona vieraillessa taustalla tikittävä seinäkello on pysäytettävä ja miten lääkärin vastaanotolla soinnut radio aiheutti ongelmia keskusteluun ja lopulta jopa erimielisyyteen Sannan ja lääkärin välillä. Kahden yhtä aikaa soivan taustamusiikin ”väliin jääminen” on Sannalle erityisen hankalaa. Hän kuvaillee kokemusta näin:

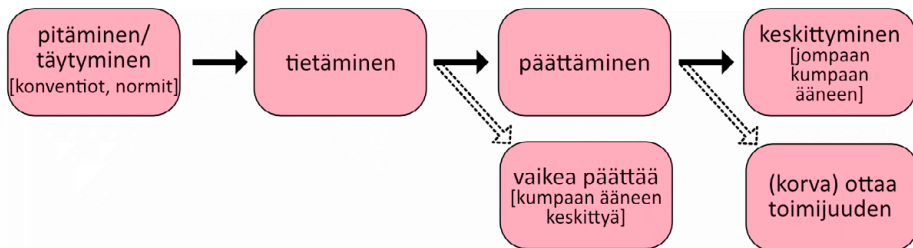
Voi tulla Arttu Viskari täysillä mä kestäen sen, jos ei tuu mitään muuta kun Arttu Viskari, mut jos tulee Madonnaa niinku toiseen korvaan, niin sit ei

6 Menetelmän kehittäminen tapahtui analysoiden ihmisäänen ja taustamusiikin yhteisiä palvelualojen työpaikkojen ääniympäristöissä Suomen Akatemian rahoittamassa Itä-Suomen yliopiston ACMESOCs-hankkeessa vuonna 2020.

7 Kaavioissa toiminta on merkitty punaisella, toimijat vihreällä, toiminnan kohteet sinisellä ja toiminnan ajallinen tai ympäristöllinen konteksti keltaisella värillä (ks. kuvat 1–4) (vrt. Tarvainen 2023, 216).

tuu mistään mitään [naurahtaa]. Ja se ehkä niinku se... sille analogian voi hakea siihen lääkärikeskusteluun radio päällä, et mä en, mä niinku... mun on vaikee päättää niinku et kumpaan mun pitäisi keskittyä tai tai nyt mä tiedän et mun pitäis keskittyä tähän mut mun korva ehkä niinku venyy kohti... tota halusin tai en. Ja ja tuollaisest niinku väli.. väliin jääminen on on niinku tosi ikävä tunne ja semmonen että mä... siin on sietämätöntä olla. (H1)

Sanna kuvailee tässä, miten kaksi yhtäaikaista taustamusiikkia saavat hänet menettämään toimijuutensa, kun ”mistään ei tuu mitään”. Hänen kertomastaan tulee esille kuuntelemisen toimijuus, jossa jonkinlaisena sosiaalis-kulttuurisena ennako-oletuksena, konventiona tai normina on, että kuuntelijan ”pitäisi keskittyä” tiettyyn ääneen ja hänen tulisi myös ”tietää” ja tämän mukaan ”päättää”, mihin ääneen kyseisessä tilanteessa tulee keskittyä. Sannan tapauksessa kuuntelemisen toimijuus hajoaa siihen, että päättämisen vaiheessa hänelle tulee vaikeuksia – ja vaikka hän pystyisikin päättämään, voi korva ottaa toimijuuden ja ”venyä” kohti tiettyä ääntä Sannan omasta halusta piittaamatta. Sanna kuvaa tätä kokemusta ”väliin jäämisen” tunteena, joka on niin ”ikävä”, että ”siinä on sietämätöntä olla” (ks. kuva 1).

Kuva 1. Kuuntelemisen toimijuus ja sen hajoaminen (Sanna, H1)

Sannan kuvailussa kuuntelijan intentio ja sen toteuttaminen nousevat keskeiselle sijalle. Honkasalo toteaa, että toiminnan teorioissa toiminnan on perinteisesti ymmärretty alkavan nimenomaan intentiosta ja päätyvän muutokseen ollen luonteeltaan näin rajattu. Hän tuo kuitenkin esille, miten toimijuus voi olla käytännössä paljon häilyvämpää. Ihminen voi esimerkiksi pyrkiä oman toimijuutensa keskiöön mutta ”liukua siitä pois”.

Sannan tapauksessa kyse on ”väliin jäämisestä”, aivan kuin ansaan joutumisesta.

Honkasalo tuo esille, että esimerkiksi kivun kokemuksissa toiminta voi olla äkkinäistä, pirstaleista ja toisinaan jopa luhistua. Jos ihminen kokee, ”ettei oikein voi olla mitenkään päin”, voivat toimet muotoutua äkkinäisiksi ja vaihteleviksi sen mukaan, mitä tilanne mahdollistaa. Tällainen toiminta saattaa muodostua saarekemaiseksi tai pirstaleiseksi – sillä ei ole jatkuvuutta vaan se saattaa olla yhtäaikaista tai jopa luhistua ajoittain kokonaan. (Nielsen 2009 Honkasalon 2013, 48 mukaan.) Sannankin kuvailema sietämättömyyden kokemus voidaan mielestämme rinnastaa tällaiseen kivun pirstomaan kokemukseen.

Honkasalo kuvaa sietämistä yhtenä pienen toimijuuden muotona sellaisissa tilanteissa, joissa ihminen ei pysty suoralla toiminnalla vaikuttamaan elämäänsä (Honkasalo 2013, 55–57). Mutta voiko myös ”sietämättömyys” olla pientä toimijuutta, kuten Sannan tapauksessa? Ehkäpä kieltäytyminen sietämästä tai tässä tapauksessa vääjäämättömän kokemuksen nimeäminen ”sietämättömäksi” voidaan nähdä sekin tämän suuntaisena toimijuutena. Sannan tapauksessa tämä sietämättömyyden kokemus sai usein myös suurempaa toimintaa aikaiseksi. Hän kertoi haastattelussa esimerkiksi kaupan ääniympäristön vuoksi lähteneensä kaupasta pois niin vauhdikkaasti, että hän käveli päin lasiovea.

Honkasalon mukaan ihmisen olemassaolon ja toimijuuden ehdot saattavat kaventua tietyissä ihmistenvälisissä suhteissa, aloittamisissa, valinnoissa ja vapauksissa sekä niiden muodostamisissa kokonaisuuksissa (Honkasalo 2013, 44, 47). Sanna kertoi myös lääkärikäynnistään, jossa hän pyysi lääkäriä sammuttamaan radion. Kyseisessä tilanteessa toimijuuden ehdot muotoutuivat selvästi ihmisten välisessä kanssakäymisessä ja siihen liittyvissä valtasuhteissa. Mutta entä esimerkiksi kauppakeskuksessa asioimisen tilanteet, joissa Sanna kuvasi toimijuutensa hajoavan yhtä aikaa soivien taustamusiikkien vuoksi? Näissä toimintojen rypäissä toimijoiden väliset suhteet ja vaikutukset ovat monisyisempiä, sillä osa toisinkuulijaan vaikuttavista toiminnoista on suoritettu jo aiemmin muualla – taustamusiikin valinnat tehnyt henkilö tai teknologia ei ole yleensä enää läsnä siinä tilanteessa, jossa hänen valintansa vaikuttavat kuuntelijaan.

2. Toivominen pienenä toimijuutena

Sokea Heli liikkuu ympäristössään kuuloaistin varassa. Hän kertoo, kuinka hän pystyy kaupungilla liikkessaan arvioimaan kuulonsa avulla ympäristönsä elementtejä, sitä missä on esimerkiksi parkkeerattu auto, lyhyttypylvä tai bussipysäkki. Lisäksi Heli pystyy kuuntelemaan useita asioita tietoisesti yhtä aikaa. Hänen puheestaan välittyy vahva oma toimijuus ja hän kuvaakin kuuntelemisen toimijuuttaan jonkinlaisena erityiskyynä identifioituen samalla vahvasti muihin syntymäsokeisiin, joilla myös on usein vastaava kyky. Vaikka Helille toisinkuulijuus onkin positiivisesti sävyttynyt erityiskyky, voi se kuitenkin joissain tilanteissa aiheuttaa toimijuuden kaventumista. Äärimmäisenä esimerkkinä tästä on Antti Tuiskun stadionkeikka, johon Heli osallistui ystävänsä kanssa.

Siis ihan kauhee oli, kun oli toi Antti Tuiskun keikka Olympiastadionilla, ja sit me oltiin, et jee, nyt mennään sinne ja sit se olikin niin... se stadion on vaikee... Ja sitten Antti Tuisku oli sitä mieltä, että tulee mitä parem... enemmän bassoa, niin sitä paremmat bileet. Ja se oli niinku semmoinen, et mä... se oli että mä oisin ollu maanjäristyksessä... Ja sitte... [naurahtaa] se kävi, kävi ku niit... sitä bassoa oli niin paljon, niin sit sille kaikelle muulle äänelle kävi silleen tosi oudosti, et se oli niinku ois tullu jostain semmosesta huonosti viritetystä radioasemasta sellasta todella... sellasta distorted semmosta ihan kummallista ääntä. Se oli siis ihan kauheeta, ja sit se oli niin kehollista se basso ja kaikki et mä, mä vaan jotenki toivoin koko keikan, et mä voisin olla jossain muualla. Et se oli ihan painajainen se koko ajan. Ja sitte kun mä en tietenkään nähny sitä hienoa [naurahtaa] showta mikä siel oli, ne tanssijat ja valot ja kaikki, mikä oli niinku tosi iso osa sitä, nii mä olin... mä vaan niinku toivoin, et mä haluan olla jossain muualla, mä haluan olla niinku pois tästä mun kehosta, tai et se oli ihan kauheeta. (H4)

Helin kuvailussa artistin lisäksi vahvoina toimijoina ovat äänentoiston muokkaama ääni, jota ”oli paljon”, joka oli ”kummallista”, ”kauheeta” ja särölle mennyttä (”distorted”). Varsinkin bassoääni oli dominoiva, sillä se vaikutti muiden äänten toimintaan kaventaen ja vääristäen äänten olemusta.⁸ Puhuessaan tilanteesta ja kokemuksestaan Heli hapuilee sanoja, mikä ei ollut hänelle sujuvasanaanaisena muutoin tyyppillistä keskustelutilanteessamme. Hän kuvaa, miten hänellä ei ollut pois pääsyä kyseisestä ääniympäristöstä ja kokemus vertautui maanjäristyksessä olemiseen. Helin kuvailusta käy ilmi, ettei hän sokeutensa vuoksi pystynyt hakemaan kiin-

⁸ Äänen läpäisevyydestä epämiellyttävänä ja kivuliaana kokemuksena, ks. esim. Trower 2012.

nekohtaa kokemukselleen show'sta visuaalisesti eivätkä vääristyneet ja oudot äänenkään tuoneet jäsentyneisyyttä tai merkityksiä kokemukseen. Hän oli vankina tilanteessa, joka muistutti ”painajaista”. Äänet tunkeutuivat Helin kehoon, jolloin hän ei ainoastaan toivonut olevansa ”jossain muualla” vaan myös ”pois tästä mun kehosta”. Kun jopa pelkkä oleminen omassa kehossa tuntui mahdottomalta, Heli otti toimijuuttaan takaisin sen verran kuin pystyi – toivomalla (ks. kuva 2).

Antti Tuisku	Basso(a)	Kaikki muu ääni	Se [kokemus / tilanne / ääni]	Mä
→ oli sitä mieltä	→ on enemmän (→ [bileet] on paremmat)			
	→ oli niin paljon, → oli kehollista	→ ois tullu huonosti viritetyistä radioasemasta, → oli sellasta distorted, → oli ihan kummallista, → oli ihan kauheeta, → oli kehollista	→ [se] oli semmonen..., → [se] oli..., → [se] kävi..., → oli ihan painajainen (koko ajan), → oli ihan kauheeta	→ [mä] olisin ollu (maanjärjestyksessä), → toivoin (koko keikan), → voisin olla jossain muualla, → en tietenkään nähny (sitä hienoa showta), → olin..., → vaan toivoin, → haluan olla jossain muualla, → haluan olla pois tästä mun kehosta

Kuva 2. Toivominen toimijuutena stadionkeikalla (Heli, H4)

Äänen tunkeutuessa näin voimallisesti kehon sisäiseen tilaan ulkoinen ja sisäinen voivat sekoittua toisiinsa kokemuksessa. Äänen läpäisevyydestä on aiemminkin kirjoitettu musiikintutkimuksessa ja äänimaisematutkimuksessa, joissa on tuotu esille äänen värähtelyn liikkuminen eri materioiden välillä (Kytö 2013, 7; Leppänen 2018; Tiainen 2012, 38, 79). Myöhemmin haastattelussa Heli vertaa tätä liian voimakkaassa musiikillisessa äänessä olemista työkonene meluun, joka saattaa kadulla kulkiessa viedä ympäristön hahmottamiskyvyn kokonaan. Hän kuvaa sitä, miten ”tietoisuus alkaa sulkeutua” samalla kun keho jähmettyy. Honkasalo tuo esille, että toimijuus voi olla joskus niin pientä, että toiminnan ja kokemuksen välinen raja muuttuu lähes olemattomaksi ja nämä kaksi ulottuvuutta ”virtaavat toisikseen”. Tällöin jonkin asian ”valtaan joutuminen” eli sille antautuminen ja toisaalta toiminta itsestä ulospäin voivat vuorotella tai olla samanaikaisesti läsnä ja ”toimijat ovat osa tapahtumien ja olosuhteiden muuttuvaa sykettä”. (Honkasalo 2013, 58.)

Mielenkiintoista on, että vaikka Heli kuvaa äänten voimakasta toimijuutta ja ylivaltaa, hän kuitenkin kuvaa äänten toimijuutta melko passiivisilla ”oli” -luonnehdinnoilla. Huolimatta altavastaajan asemastaan kyseisessä tilanteessa, hänen oma toimijuutensa on tarkemmin määriteltyä ”toivomista” ja ”haluamista”. Toivomisen toiminta olikin tässä tilanteessa se, jonka avulla Heli pystyi hahmottamaan ääniympäristöään sen verran, ettei kaaos ottanut lopullisesti valtaa. Vaikka muuta kiinnekohtaa ympäristössä orientoitumiseen ei löytynytäkään, hän pystyi silti hahmottamaan tilalliset ulottuvuudet ”täällä” ja ”pois”. Honkasaloa lainaten pienessä toimijuudessa onkin kyse myös kiinnipitävästä toiminnasta, ”jonka avulla pyritään luomaan ote maailmasta” (Honkasalo 2013, 47).

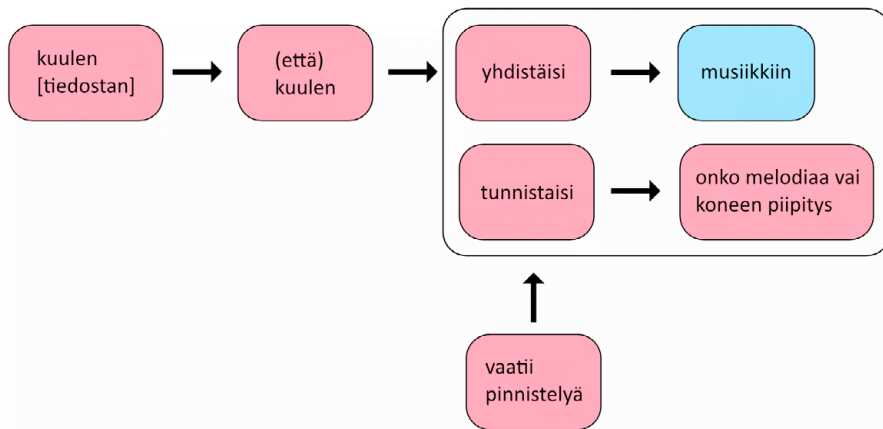
3. Kuulemisen kuulemiseen jääminen

Raijalle äänten tunnistaminen musiikiksi vaatii pinnistelyä. Hän kertoo haastattelussa, millä tavoin hän aistii musiikin ja miten kuulemisen ongelmat ovat vaikuttaneet hänen musiikkimakuunsa vuosien varrella. Raijan kuvailussa painottuu hänen kokemuksensa erilaisuus suhteessa toisen ihmisen (hänen miehensä) kokemukseen ja erityisesti vaikeus ”saada selvää” äänistä. Ne tuntuvat menevän ”mössöksi” ja tämä vie ”jaksamisen” pois kuuntelemisesta. Hän kertoo, miten yhdessä toisen kanssa kuunnellussa toinen saattaa jo ”filistellä täysillä” musiikkia, kun hän vasta miettii, millä kielellä laulu on laulettu. Siinä missä toisen kuuntelemisessa monet hahmottamiseen liittyvät asiat toimivat kuin itsestään, hänen täytyy yrittää ensin saada selkoa äänistä, jolloin pääsy nauttimaan äänistä musiikkina estyy. Hän ei siis pääse antautumaan musiikin valtaan, koska joutuu tekemään töitä kuulemisen kanssa.

Kysyessämme Raijalta, miten hän kuulee taustamusiikin, hän vastasi seuraavasti:

Niin jonkinlaisia, joo tietty... tiettyjä ääniä, mutta mites sen nyt sitten kuvais, kuvais... Mä kuulen, et mä kuulen jotain [naurahtaa]. Mutta se että, se että se saa... se, että sen yhdistäisi niinku selkeesti musiikkiin, niin niin vaatii jo aika lailla sitte, sitten... pinnistelyä, että, että tota noin niin että, että tunnistaisin, että onko tässä jotain melodiaa vai onko se vaan sitten joku joku koneen piipitys tai tai nuorten, että varsinkin jos siinä ei oo laulua niin sitten sitten voi... joku todella, todella hiljaisella oleva ambientti on semmoisia niinku vaikeimpia [...]. (H3)

Raija kuvailee ”kuulemisen kuulemista”, jossa hän jää fysiologis-akustisen kokemuksen ja musiikillisen kokemuksen rajalle. Äänet eivät välttämättä ole vielä tunnistettavissa musiikiksi ja äänten ”yhdistäminen selkeesti musiikkiin” vaatii pinnistelyä. Tämä kuuloaistimuksen tiedostamisen ja äänten (sosiaalis-kulttuurisen) tulkitsemisen väliin sijoittuva ”yhdistämisen” ja ”tunnistamisen” kohta osoittautuu Raijan esimerkin valossa tärkeäksi leikkauspisteeksi kuuntelemisen toimijuuden ja kokemuksen muotoutumisessa (ks. kuva 3).

Kuva 3: Äänen tunnistaminen musiikiksi vaatii pinnistelyä (Raija, H3)

Raijan kuvaus on mielenkiintoinen esimerkki musiikin olemuksesta. Vaikka äänet ovatkin jo läsnä, ei musiikki välttämättä kuitenkaan vielä ole. Äänen merkitys (esim. musiikkina tai äänimaisemana) muotoutuu useiden eri toimijoiden toiminnoista ja niiden keskinäisistä suhteista. Varsinkin taustamusiikki ja erityisesti laulua sisältämätön ambient-musiikki, joka jo itsessään elektronisena ja atmosfäärisenä äänikudelman saattaa leikitellä ympäristön äänten ja musiikillisten äänten rajapinnalla, voi olla vaikea tunnistaa musiikiksi tilanteissa, joissa se sekoittuu ääniympäristön muihin ääniin.

Raija kertoo myös siitä, miten hänen oma musiikin kuuntelunsa on kaventunut vuosien varrella, eli hän kuuntelee musiikkia vähemmän ja kapea-alaisemmin kuin ennen. Hän yhdistelee mielessään muistamiaan

kappaleita siihen, mitä nykyisin kuulee ja tällä tavoin hän ylläpitää musiikin kuuntelemisen toimijuuttaan heikosta kuulosta huolimatta. Muistot toimivat tässä yhdessä musiikin kanssa paikaten nykyisessä kokemuksessa olevia aukkoja. Musiikki ei ole enää samalla tavoin jatkuvasti läsnä kuin ennen ja siten se mitä ”sattuu kuulemaan” yhdistyy muistoihin musiikista sellaisena, kuin se on aiemmin (paremman kuulon kanssa) ollut. Raijan kuvaileman musiikin kuuntelun kaventumisen voi tulkita oman toiminnan rajaamisena, joka sinällään voi ylläpitää toimijuutta, vaikka sitten pienempääkin. Raijan tapauksessa tämä tarkoittaa kuuntelun rajaamista sellaiseen musiikkiin, joka on tarpeeksi selkeää kuunnella tai jonka saa yhdistettyä aiempiin auditiivisiin muistoihin. Rajaamalla näin toimintaansa hänen ei tarvitse luopua musiikin kuuntelusta kokonaan.

Valinnan ja toiminnan alueen rajaaminen voi mahdollistaa toimijuuden hankalissa tilanteissa. Honkasalon etnografisessa aineistossa esimerkiksi sietäminen näyttäytyi eettisenä valintana, joka liittyi valinnan ja toiminnan alueen pienentämiseen. Hänen tarkastelemisen ihmisten toimijuus mahdollistui nimenomaan tietoisesti rajaamalla valinnan aluetta hyvin pieneksi. (Honkasalo 2013, 42.)⁹

4. Sivullisesta toimijuudesta yhteiseen toimijuuteen

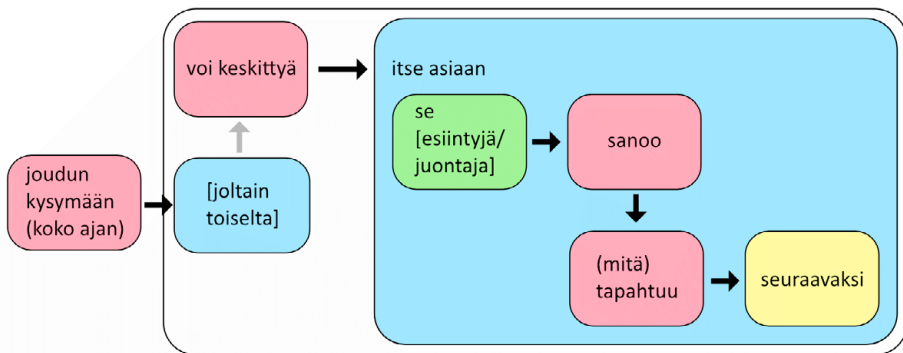
Petra muistelee ensimmäistä voimakasta kokemustaan musiikin kuunteluun osallistumisesta yhdessä muiden kanssa. Tämä tapahtui pian ensimmäisen sisäkorvaimplantin saamisen jälkeen suuressa 5000 hengen urheilutapahtumassa, jossa laulettiin yhdessä *Maamme laulu*.

[...] et ihan siintä ensimmäiselt kesältä, ja silloha miul oli vast leikattu tää ensimmäinen, niin oli tota niin niin se yks tilaisuus Imatralla missä ihan siis vaan maamme laulu soitettiin... [naurahtaa] laulettiin. Et siel oli esiintyjä, niin sehä oli siis jotenki semmoinen, et vieläki tulee kyyneleet silmiin, ku [naurahtaa] aattelee sitä et et tota nii se oli, se oli niinku ensimmäine semmonen todella, et hei mie kuulen tän kaiken. 5000 ihmistä muuta siin kuuntelemassa ja miu ei tarvinnu kysyy, et mitä tuo nyt sanoo tuolla [naurahtaa], että... niin, mm. [Haastattelija 1: Aivan...] [Haastattelija 2: Et siin oli tavallaan viel se niinku yhteenkuuluvuudenki tunne...] Oli

⁹ Honkasalo tarkasteli tutkimuksessaan pohjois-karjalalaisia naisia, jotka vaikeista elämäntilanteistaan huolimatta eivät esimerkiksi ottaneet avioeroa tai lähteneet muualle. Sen sijaan he rajasivat aikaansa ja arjen toimintojaan rutiineiksi, joiden avulla elämä pysyi kontrollissa. He päätyivät näihin eettisiin valintoihin arvokäsitystensä, historian-sa, sukupuolensa ja kotiseutuun juurtuneisuutensa kautta. (Honkasalo 2013, 53–56.)

nimenomaan, kyllä... [Haastattelijä 2: ... tuli erilailta sitte, joo.] Joo, mm, koska sehä miul oli... siis miehä oon aina tykännyt niinku käyvä just urheilutapahtumissa ja kaikis mie oon kyl tykänny niinku olla, mut miun ongelma on ollu niinku se, että mie tavallaan oon vähä niinku [huokaisee] ulkopuolinen, koska mie jouvu koko aja kysymää, et no mitä se nyt sanoo, nii et mitä nyt seuraavaks tapahtuu, ja et [naurahtaa]. Ni on niinku ollu, et nyt on se semmone, et nyt oikeesti... voi vaa keskittyä siihe itse asiaa” (H2)

Petra kuvaa haastattelukatkelman loppupuolella aiempaa tilannettaan ennen nykyisiä sisäkorvaistutteita. Hän saattoi olla samassa tilassa urheilutapahtuman muun yleisön kanssa, mutta hänellä ei ollut kuitenkaan pääsyä yhteiseen kuuntelemisen toimintaan muiden kanssa. Hän koki jäävänsä ulkopuoliseksi, koska joutui erikseen kysymään muilta orientoituakseen tapahtuman kulkuun. Siinä missä Heli käytti äänten kaaoksessa pientä toimijuutta pitääkseen yllä orientoitumistaan ympäristöön, Petra käyttää pientä toimijuutta tilanteessa orientoituakseen ajallisesti (”mitä seuraavaksi tapahtuu”). Hänen pientä toimijuuttaan voisi kuvata sivulliseksi toimijuudeksi. Hän ottaa muiden yhteiseen toimintaan osaa sivusta käsin, jääden itse kuitenkin ulkopuolelle. Hänen toimijuutensa, kuuntelemisensa ja keskittymisensä, ei kohdistu ”itse asiaan” vaan sivullinen toimijuus vaatii ylimääräistä toimintaa: toiselta kysymistä. Samalla toinen ihminen tulee ainakin jossain määrin vedetyksi mukaan tähän pieneen toimijuuteen. (Ks. kuva 4.)

Kuva 4: Sivullinen toimijuus (Petra, H2)

Muiden kanssa yhteiseen toimijuuteen osallistuminen tuli Petralle mahdolliseksi sisäkorvaistutteiden myötä, kun hänen kuuntelemisen toimi-

juutensa laajeni teknologian avulla. Siirtyminen sivullisesta toimijasta ja ulkopuolisuuden kokemuksesta täysivaltaiseksi toimijaksi yhdessä muiden kanssa oli Petralle vavahduttava kokemus, joka sai hänet vielä haastatteluhetkelläkin liikuttumaan. Yhdessä kokeminen, kokemuksen jakaminen on ihmiselle tärkeää. Tämä teema tuli esille myös Raijan haastattelussa, jossa hän harmitteli, ettei pysty täysivaltaisesti osallistumaan yhteiseen musiikin kuuntelemisen kokemukseen miehensä kanssa.

Johtopäätökset

Toimijuuden hajoaminen, kaventuminen, työläys ja sivullisuus sekä ääniympäristön hahmottomuus tuottivat toisinkuulijuuksi tämän tutkimuksen osallistujille. Esimerkkimme valottivat sitä, miten tietäminen, tiedostaminen, tunnistaminen, yhdistäminen, päättäminen ja keskittyminen voivat olla osa kuuntelemisen toimintaa ja kuuntelijoiden toimijuutta – ja miten häiriöt näissä toiminnoissa voivat tuottaa toisinkuulijuuksi. Haastatteluiden analyyseissa tuli esille erilaisia pienen toimijuuden strategioita, joita toisinkuulijat käyttivät selviytyäkseen haastavissa ääniympäristöissä ja sosiaalis-äänellisissä tilanteissa. Tällaisia toimijuuden muotoja olivat muun muassa ei-sietäminen, sulkeutuminen, toivominen, oman toiminnan rajaaminen ja sivusta käsin toimiminen.

Kuuntelemisen toimijuuden hajoamisessa keskeisessä roolissa olivat sosiaalis-kulttuuriset normit, jotka painottavat kuuntelijan intention toteutumista ja keskittymistä yhteen ääneen kerrallaan. Honkasalon (2013, 55–57) esiin tuoman sietämisen lisäksi tämän aineiston valossa myös *ei-sietäminen*, kokemuksen nimeäminen ”sietämättömäksi”, voi olla pientä toimijuutta. Tällainen kokemuksen umpikuja voi lopulta laukaista itsestä ulospäin suuntautuvaa suurempaakin toimijuutta – esimerkiksi poistumisen hankalasta äänellisestä tilanteesta. Ääniympäristön sietämättömyys ja *hahmottomuus* voivat saada toisinkuulijan myös sulkeutumaan ja uppoutumaan syvemmälle omaan sisäiseen maailmaansa, jossa kokemukseen voi edes jossain määrin vaikuttaa keskittymällä toivomaan poispääsyä tilanteesta. Kun orientoituminen välittömässä ympäristössä ei onnistu, voi maailmasta saada pidettyä jonkinlaisen otteen hahmottamalla *toivomisen toiminnassa* tilalliset ulottuvuudet ”täällä” ja ”pois”.

Äänten tunnistamisen työläys, sen vaatima pinnistely, voi puolestaan jättää toisinkuulijan jumiin ”kuulemisen kuulemiseen” fysiologis-akustisen kokemuksen ja musiikillisen kokemuksen rajalle, jolloin musiikista nauttiminen ja kokemuksen jakaminen muiden kanssa estyy. Toimijuu-

den ylläpitäminen voi mahdollistua kuitenkin omaa *toiminnan kenttää rajaamalla* eli keskittymällä kuuntelemaan vain tietynlaista, helpommin tunnistettavaa musiikkia. *Sivullinen toimijuus* on sekin strategia, jonka avulla toisinkuulija voi ylläpitää toimijuuttaan ja ottaa edes jollain tavalla osaa sosiaalisen kuuntelemisen tilanteeseen, vaikka yhteisen kokemuksen muotoutuminen vaatisikin pidemmälle vietyä jaettua toimijuutta.

Pienen toimijuuden tulkintakehys tuotti analyysimme kuulokulman *pieneen kuulijuuteen*. Toisinkuulijoiden ääniympäristöt näyttäytyivät paikoitellen arvaamattomina äänten ”vaihdella paikkaa” ja ”ottaessa valtaa”. Missä määrin toisinkuulijuus on pienen toimijuuden mukaista ”pien-tä kuulijuutta” – piiloon jäävää, hiljaista sopeutumista ja sietämistä mutta myös toivomista ja vastarintaa? Painottuuko pienessä toimijuudessa vaikuttamisen ja tekemisen sijaan vaikutetuksi tuleminen ja läpieläminen? Ainakin Honkasalon esimerkit antavat ymmärtää näin.

Toisinkuulijoita haastatellessamme ymmärsimme, miten tärkeää kuuntelemisen kokemuksen jäsenyisyys on – se, että kokemus sekä siihen liittyvät ympäristöt ja äänet ovat tarpeeksi hallittuja, hahmotettavia, ymmärrettäviä ja muiden kanssa jaettavia, toisin sanoen kotoistettuja (Kytö 2013). Tätä perustaa vasten myös uusien ja oudompain äänien sietäminen voisi olla helpompaa. Kuulija arvioi ääniympäristöään erilaisin painotuksin. Toisinkuulijuudessa arviointi saattaa painottua tietoisemmin seuraaviin asioihin (ks. taulukko 1):

Ympäristöllinen orientoituminen ja äänten...	
Tunnistettavuus	Tunnistanko äänet vai muodostuvatko ne minulle oudoiksi?
Luotettavuus	Voinko luottaa ääniin ja niiden välittämään tietoon?
Paikantuneisuus	Missä minä olen ja missä muut asiat ovat?
Kokemuksellinen tuntu	Ovatko ääniympäristön äänet minulle sopivia, miltä ne tuntuvat?
Sosiaalinen orientoituminen ja ...	
Äänten ymmärrettävyys	Ymmärränkö äänen ja sen sosiaaliset merkitykset oikein?
Aistikokemuksen tulkinnallisuus	Kuulenko äänen samoin kuin muut ja tulkitsenko sen samoin?
Yhteenpunottuna: Olenko minä sopiva kuuntelija tähän sosiaalis-äänelliseen ympäristöön?	

Taulukko 1: Toisinkuulijuuteen liittyviä kysymyksiä suhteessa ympäristön ääniin

Toisinkuulijuuden sisältämä sosiaalinen työ on hyvä huomioida: esimerkiksi täytyminen ja tietäminen liittyvät kuuntelemiseen sosiaalis-kulttuurisena toimintana. Kuinka paljon toisinkuulijuus on ongelmallista siksi, että kuulijoiden kokemukset eivät istu yleiseen ”hyvän” tai ”onnistuneen” kuuntelemisen malliin? Toisaalta toisinkuulijuus voi olla erityiskyky kuten sokealle Helille, jolle toisinkuulijuus on monissa tilanteissa ”supervoima” jota muut ihmettelevät. Toisinkuulijuus ja pieni kuulijuus ovat myös luovuutta. Pienen kuulijuuden voi ottaa käyttöön esimerkiksi toimimalla jollain tapaa toisin, tekemällä hieman erilaisia valintoja tai muuttamalla omaa kokemusta. Pientä toimijuutta tai kuulijuutta voi siis käyttää myös oman kokemuksen sisällä, esimerkiksi toivomalla. Pienessä toimijuudessa tekeminen ja tekemättömyys sekä toiminta ja tunne ovat kietoutuneet toisiinsa, kuten Honkasalokin (2013) on tuonut esille.

Aivan kuten Kuuroutta ja ei-Kuuroutta¹⁰ ei tarvitse välttämättä tarkastella suljettuina kategorioina (Leppänen 2017, 45), ei tarvitse myöskään

10 Kuurous (engl. Deafness) isolla alkukirjaimella kirjoitettuna viittaa henkilön viittomakieliseen kulttuuris-kielelliseen identiteettiin, kun taas kuurous (engl. deafness) viittaa kuurouteen fysiologisessa mielessä sekä niihin kuuroihin, jotka eivät identifioitu viittomakielisen kulttuurin jäseniksi (Leppänen 2017, 37; Young ja Hunt 2011, 1).

toisinkuulijuutta. Leppäsen innoittamina voimmekin herkistyä kulttuurisesti marginaalisille kuulijuuksille ja löytää niistä uusia kuuntelemisen mahdollisuuksia, jotka rikastavat kokemustamme maailmasta (Leppänen 2017, 45, ks. myös Sutela ja Ahonen 2024). Toisinkuulijuus voi potentiaalisesti avata kenen tahansa korvia ”pienen kuulijuuden” muotoutumiselle: uusille ja hienovaraisille toimijuuden ja kuulemisen ratkaisuille, jotka voivat rikastuttaa sekä yksilöllistä kokemustamme että kollektiivista kuuntelun kulttuuriamme.

Kaupunki ei ole yksi yhtenäinen äänellinen kokonaisuus vaan pikemminkin erilaisista äänellisistä tiloista ja tilanteista sekä ääntä tuottavista ja aistivista toimijoista koostuva moniääninen paletti, joka on jatkuvassa muutoksessa. Tässä artikkelissa olemme halunneet tuoda esille, kuinka monisyinen ilmiö kaupungin äänien ja niiden kuulemisen välinen yhteys on. Äänet ja kuulijat muotoutuvat dynaamisesti suhteessa toisiinsa. Äänellinen ja ääntä aistiva toimijuus rakentuvat situationaalisesti ja relationaalisesti — kytkeytyen paikkaan, tilanteeseen ja erilaisiin materiaalisosiaalisiin sekä kulttuurisiin tekijöihin. Jokainen kuulija on ainakin siinä mielessä ”toisinkuulija”, että jokaisen kehollinen situaatio ääniympäristössä on ainutlaatuinen. Äänen kokemiseen vaikuttavat myös aiemmat äänikokemukset, kuulokyky sekä kulttuuriset tavat, joilla olemme oppineet ääniä aistimaan.

Sosiaalisina olentoina pyrimme rakentamaan yhteistä ymmärrystä kokemastamme maailmasta ja luomaan yhteistä kuulemisen kulttuuria diskurssien kautta. Kuitenkin joidenkin toisinkuulijoiden kokemus voi olla niin erilainen, että se jää näiden diskurssien ja jaetun ymmärryksen ulkopuolelle, jopa arkisissa keskusteluissa läheisten kanssa. Tällainen marginaalinen kuulijuus voi jäädä helposti hiljaiseksi tiedoksi, jos sille ei löydy sanoja tai foorumia, missä kokemuksia voi jakaa. Medikalisoimalla tämä toiseus voidaan selittää lääketieteen käsittein. Diagnoosi voi auttaa toisinkuulijaa jäsentämään kokemustaan, tarjota tukea toimijuuteen haastavissa äänellisissä tilanteissa tai jopa mahdollistaa ongelmalliseksi koetun kokemuksen muuttamisen. Samalla se saattaa kuitenkin sulkea pois luovia ratkaisuja ja uudenlaisia toimijuuden muotoja. Lääketieteen lisäksi myös humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus tuottavat käsitteitä ja merkityksiä, jotka voivat auttaa toisinkuulijoita oman kokemuksensa hahmottamisessa, jäsentämisessä ja sen kytkemisessä sosiaalisesti jaettuihin merkityksiin. Esimerkiksi äänimaiseman käsite ”koettuna ääniympäristönä” voi jo sinällään auttaa ymmärtämään, miten moninaisin eri tavoin ”samakin” ääniympäristö voidaan kokea.

Rakenteelliset muutokset kaupunkien ääniympäristössä ovat tärkeitä toisinkuulijuuden kannalta. Kaupunkien äänitilan muokkaaminen akustiselta horisontilta laajaksi niin, että äänilähteiden sijainti on helppo määrittellä ja ne eivät liiaksi peitä toisiaan, on ääniympäristössä toimimisen ja viestinnän helpottamisen kannalta ensisijaista. Esimerkiksi kaupunkiaäänitilan saavutettavuuteen liittyvät kampanjat, joissa tiedotetaan ”hiljaisista” (taustamusiikittomista) kahvila- ja ravintolaympäristöistä (Hiljaiset paikat 2023), tuovat konkreettisesti toisinkuulijuutta osaksi kaupunkien äänimaisemaa. Samalla tulee kuitenkin muistaa, että hiljaisuuden arvon legitimointi esimerkiksi toisinkuulemista medikalisoivilla argumenteilla saattaa viedä haluttua kuuntelemisen rikkauden moninaisuutta itse asiassa suppeammaksi. Helin sanoin, olisi hyvä miettiä, mitä varten taustamusiikki kaupunkitilasssa soi, onko se äänentoistoltaan laadukasta ja tarvitaanko sitä lähtökohtaisesti (H4).

Lähteet

Aineisto

Äänipäiväkirjat 1–4. Sähköpostiviestit, WhatsApp -viestit (teksti, ääni, karttamerkit, Shazam-merkinnät), Messenger-viestit (teksti). Aineisto pseudonymisoituna tutkijoiden hallussa.

H1. Haastattelu, ”Sanna”. 26.9.2022, Tampere. Haastattelijoina Meri Kytö ja Anne Tarvainen. Aineisto pseudonymisoituna tutkijoiden hallussa.

H2. Haastattelu, ”Petra”. 4.11.2022, Lappeenranta. Haastattelijoina Meri Kytö ja Anne Tarvainen. Aineisto pseudonymisoituna tutkijoiden hallussa.

H3. Haastattelu, ”Raija”. 26.9.2022, Tampere. Haastattelijoina Meri Kytö ja Anne Tarvainen. Aineisto pseudonymisoituna tutkijoiden hallussa.

H4. Haastattelu, ”Heli”. 21.3.2023, Helsinki. Haastattelijoina Meri Kytö ja Anne Tarvainen. Aineisto pseudonymisoituna tutkijoiden hallussa.

Hiljaiset paikat 2023. Hiljaiset paikat -hankkeen kotisivu. <https://www.hiljaisetpaikat.fi/>, avattu 27.9.2024.

Talkookutsu 2022. Taustamusiikkia kaupungissa – talkookutsu aistikyvyiltään erityisille. <https://merikyto.net/2022/05/03/taustamusiikkia-kaupungissa-talkookutsu-aistikyvyiltaan-erityisille/>, avattu 28.11.2024.

Kirjallisuus

Bennett, Jane. 2020. *Materian väre: Olioiden poliittinen ekologia*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry / niin & näin.

Dewey, John. 2005. *Art as Experience*. New York: Penguin Publishing Group.

Dewey, John & Arthur F. Bentley. 1949. *Knowing and the Known*. Boston: The Beacon Press.

Drever, John L. & Andrew Hugill, toim. 2022. *Aural Diversity*. London: Routledge.

Friedner, Michele & Stefan Helmreich. 2012. "Sound studies meets Deaf studies", *Senses and society* 7(1), 72–86.

Garland-Thomson, Rosemarie. 2011. "Misfits: A Feminist Materialist Disability Concept". *Hypatia* 26 (3).

Honkasalo, Marja-Liisa. 2013. "Katveessa : pieni toimijuus kriittisenä avauksena toiminnan teoriaan". *Tiede & edistys* 38 (1): 42–61. <https://doi.org/10.51809/te.105092>

Howe, Blake, Stephanie Jensen-Moulton, Neil Lerner & Joseph Straus, toim. 2016. *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*. Oxford: Oxford University Press.

Kassabian, Anahid. 2013. *Ubiquitous Listening : Affect, Attention, and Distributed Subjectivity*. Berkeley, CA: University of California Press.

Kurkela, Vesa, Maija Lahti, Heikki Uimonen & Olli Heikkinen. 2009. "Medioitua vai medioimatonta?" *Musiikin suunta* 31: 3, 3–5.

Kytö, Meri. 2013. *Kotiin kuuluva: yksityisen ja yhteisen kaupunkiaänitilan risteymät*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Kytö, Meri. 2022a. "Abiturientit melun tietäjinä". Teoksessa *Kulttuurintutkimus tietämisen tapana*, toim. Taina Kinnunen ja Juhana Venäläinen, 407–435. Tampere: Vastapaino.

Kytö, Meri. 2022b. "Soundscapes of code: Cochlear implant as soundscape arranger". Teoksessa *Aural Diversity*, toim. John Levack Drever & Andrew Hugill. London: Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9781003183624-8>

Leppänen, Taru. 2017. "Unfolding Non-Audist Methodologies in Music Research: Signing Hip Hop Artist Signmark and Becoming Deaf with Music". Teoksessa *Musical Encounters with Deleuze and Guattari*, toim. Pirkko Moisala, Taru Leppänen, Milla Tiainen ja Hanna Väättäinen, 33–49. New York & London: Bloomsbury Academic.

Leppänen, Taru. 2018. "Always More Than Two: Vibrations, the Foetus, and the Pregnant Person in Childbirth Singing Practices". *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 26 (2): 99–111. <https://doi.org/10.1080/08038740.2018.1462255>

Macrae, Emily, toim. 2024. *Living Disability: Building Accessible Futures for Everybody*. Toronto: Coach House Books.

Nielsen, Gudrun. 2009. *Smerte under nordlyset*. Helsefag: Tromsø Universitett.

Rimmer, Mark. 2020. "Trans-Actions in Music". Teoksessa *John Dewey and the Notion of Trans-action: A Sociological Reply on Rethinking Relations and Social Processes*, toim. Christian Morgner, 2770–3550. Hampshire, UK & New York, NY: Palgrave Macmillan.

Sterne, Jonathan. 2021. *Diminished Faculties: A Political Phenomenology of Impairment*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9781478022329>

Straus, Joseph N. 2011. *Extraordinary Measures: Disability in Music*. Oxford: Oxford University Press.

Sutela, Katja ja Outi Ahonen. 2024. "I can feel the rhythm, and it is somehow nice" – deafness challenging the hierarchy of senses in music education. *Research Studies in Music Education*. <https://doi.org/10.1177/1321103X231223864>

Tarvainen, Anne. 2023. "Musiikki hukkuu puheensorinaan: Taustamusiikki ja ihmisääni toimijoina palvelualueiden työpaikkojen ääniympäristöissä". *Etnomusikologian vuosikirja* 35: 207–33. <https://doi.org/10.23985/evk.127849>

Tiainen, Milla. 2012. *Becoming-Singer: Cartographies of Singing, Music-Making and Opera*. Turku: University of Turku.

Trower, Shelley. 2012. *Senses of Vibration: A History of the Pleasure and Pain of Sound*. London & New York: Bloomsbury.

Truax, Barry. 2001. *Acoustic communication. 2nd edition*. Westport, Connecticut: Ablex.

Tkaczyk, Viktoria, Mara Mills ja Alexandra Hui, toim. 2020. *Testing hearing: the making of modern aurality*. Oxford: OUP.

Uimonen, Heikki ja Meri Kytö. 2020. "Toimimatonta tekniikkaa ja alitajuista vaikuttamista: Etnomusikologinen näkökulma taustamusiikin tutkimukseen". *Etnomusikologian vuosikirja* 32: 46–75. <https://doi.org/10.23985/evk.90066>

Uimonen, Heikki. 2016. "Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat ja kuulumisen politiikka". Teoksessa *Äänimaisemissa*, toim. Helmi Järviluoma ja Ulla Piela, 15–33. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Uimonen, Heikki. 2021. "Kaupunkitila päivittäismusiikin aikakaudella – Ääniympäristön tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen tarkastelu". Teoksessa *Humanistinen kaupunkitutkimus*, toim. Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson ja Panu Savolainen. Tampere: Vastapaino.

Uimonen, Heikki, Kaarina Kilpiö ja Meri Kytö. 2024. *Background music cultures in Finnish urban life*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009374682>

Vahtikari, Tanja, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson ja Panu Savolainen, toim. 2021. *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Young, Alys ja Ros Hunt. 2011. *Research with d/Deaf people*. London: London School of Economics and Political Science.